

SÄDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 5.

Reedel, 16. märtsil 1923.

V aastakäik.

S i s u : Kr.: Ruhri küsimus ja Saksamaa sõjalised jõud. — R. Kiwilo: Allohwitseride tähtsus nüüdseaja sõjawäes ja nende väljaõpetamine. — A. Jaakson: Haridus-kultuuriline töö Briti sõjawäes. — Kustas Kirschbaum: Weel wäejooksust. — A. Freiberg: Wõimlemis- ja spordimängude tähtsus sõjawäes.

Ruhri küsimus ja Saksamaa sõjalised jõud.

Saksa äärmise wasakpoolse ajakirjanduse teadete järele olla Saksa riigikaitse ministeeriumis, kantsler Cuno eesistumisel, nõupidamine olnud, kus kindral von Seekt, kaitsejõudude juhataja, teatanud, et ta Orgesch'i ja Consul'i nimeliste sõjaliste organisatsioonidega ühenduses seiswat, lootes nende abil rahwa sõjariistu panemist ja mobilisatsiooni kindlustada. Sõjariistade ja laskevarustuse ladud olla nende organisatsioonide korraldusse antud. Kindral olla kohalikke wõime palunud hoolimata arreteerimiste läbi sõjaliste ühingute isamaalist tegewust mitte takistada.

Edasi olla 12. weebuaril Berliinis Saksa isamaaliste ühingute liidu kohapäälsete esitajate koosolekut peetud, kus arutusele tuli, kuidas Prantsusmaa nõudeile sõjariistus jõuga wastu astuda. Leitnant Rossbach, kes samanimelise wabatahtlikkude korpi eesotsas seisab, teatas, et tarwiduse korral ta terwelt 100.000 meheline armee jalule wõib seada.

Samuti olla ka Saksamaa wabaduse parteil 11. weebuaril istungid olnud, kus teatati, et parteil seisab käsutada 20 000 meheline hästi warustatud sõjawägi. Lõpuks olgu weel, et 7. weebr. arapeetud Saksa ohwitseride rahvusliku liidu erakorralisel koosolekul oberst von Struensee kõnega olla esinenud, kus nõudnud, et sisemised tülid lõppegu ning rahwas sõja organiseerimisele asugu.

„Rote Fahne“, kust kõik need üksikasjad wõetud, lisab juurde, et olla tundemärke, mis tõendawad, et walitsuse passiwsele wastupanekule sõjariistus salkade wastupanek järgnewat.

Need paljastused andsid 22. weebuaril riigipäewal tormiliseks koosolekuks põhjust. Kom-

munistide saadikud nõudsid walitsuselt seletust. Üks neist teadis isegi wäita, et salajastele organisatsioonidele olla walitsuse enda poolt tegewusse astumiseks käsk antud.

Omis seletusis teatas riigikaitseminister, et ta mingit erilist sõjapoliitikat pole ajanud. Kantsler olla poliitika üldsihi kindlaks määranud, millest ka tema kindlasti kinni tahtwat pidada. Illegaalsete organisatsioonide suur hädaoht sundiwat walitsust silmi lahti hoidma. Selles mõttes ollagi riigi ja osariikide wahel läbirääkimisi peetud, mitte aga selleks, et sõjariistus jõududega wälja astuda.

Kus tuld, sääl suitsu. Kui 11. jaanuarist pääle fakte hoolega tähele panna, wõib öelda, et kommunistide süüdistused just aluseta pole. Esimene sõjaline akt, mis sakslaste poolt pärast prantslaste Ruhri okupeerimist ette wõeti, oli Münsteri diwiisi mobilisatsioon. Samuti juhatakse 12. jaanuaril prantslaste tähelepanu selle pääle, et nad, kui nad enda edasitungimist jätkawad, siis territooriumile jõuawad, kus saksa garnisonid asuwad. Münsteri wäeosad walmistusiid seisukohtadele asuma, mis sõjamängudes, kuna Ruhri okupeerimist prantslaste poolt oli karta, läbi olid uuritud.

On ka muid tõendusid. Kuna Schupo (Schutzpolizei), kel ülesandeks oli prantsuse wägede igapidi raskusi walmistada, kohalt ei lahkunud, suundus enne prantslaste päralejõudu hulk wabatahtlikke Rheini basseinist Münsteri ja Hannoveri, kus nad wabatahtlikkude wäeosadesse astusid. Teised lahkusid jälle Müncheni, kus Ehrhardt'i brigaad asus, ehk riigi idaossa, Poola piiri lähedusse. Tegelikult polnud Saksamaa küll mobiliseeritud, kuid igalpool üle riigi asusid wa-

batahtlike salgad, kes walmis olid tegewusse astuma.

Kuid Saksamaa jäi oma ettewalmistustega hiljaks. Prantslased wõtsid Ruhri, Saksamaa tööstuse keskkoha, mille ta raske oleks modern sõja suuri materjaalse warustuse nõudeid rahuldada, enne oma alla, kui ta wastuhakkamiseks, mis sissisõja iseloomu oleks kannud, küllalt jõude oleks saanud organiseerida. Riigipäewa eelarwekommisjonile teatati, et riik ei kawatse kaitsejõudude hulka suurendada. Ringkirja kaudu kästi Preisi kohalikkudel wõimudel wabatahtlikud, kes nii rumalad olid olnud, et sõja wõimalusse olid uskunud, jälle koju saata.

„La France Militaire“ 27. weebr. s. a. wõetakse arutusele, missuguste tagatistega, omade ja wõõrastega, wõiks Saksamaa, pärast seda kui ta

Ruhri kaotanud, rehkendada, et omi wägesid, kui nende mobilisatsioon korda peaks minema, tehniliselt modern sõja nõuetele wastawalt warustada. Kahtlane on, kui palju talle ta Hollandis, Schweitsis ja Wenemaal asutatud tehased ses suhtes abiks suudawad olla. Wõib olla, loodab ta ehk enda lennuasjanduse pääle, mille tehased wäljaspool Ruhri asuwad. Kuid Saksamaa on enda mahajäämist nimetatud alal Madridi sõjawäelistel lennuwõistlustel näidanud*). Jääb üle weel keemiatööstus, mille ta juba warakult enne Ruhri okupatsiooni Rheini äärest mujale oli ewakueerinud, näiteks Merseburgi, kus „uus Ruhr“ olla tekkinud. — Lõpuotsus on, et Saksamaa riigi keskpaias weel tööstuslist organismi pole jõudnud luua, mis modern sõja pidamiseks tarwilik.

Kr.

Allohwitseride tähtsus nüüdseaja sõjawäes ja nende väljaõpetamine.

Üks meie sõjaasjanduse parematest tundjatest oma küsimuse pääle: missuguste ülemate mõju lihtlaste sõjawäes ilmasõja wõitmisel kõige mõduandwam oli, — wastas ise: ilmasõja wõitis jaoülem. Järelikult allohwitser.

Põhjendusi sellele wäitele leiame, kui lühidalt waatame moodsa jalgwäe lahingu olukorda. Rinde pikkused ja äärmuseni arenenud tuleriistade mõju riisuwad kompanii, bataljoni ja rügemendi ülematelt wõimaluse üksikute laskurite ja vähemate rühmituste tuleandmist, liikumist ja muud tegutsemist, nagu see wast warematal aegadel wõimalik oli, juhtida ja normeerida. See ülesanne jääb täiesti jao- ja rühmaülemate, iseäranis esimeste hooleks. Pääletungil peab jaoülem, olles kõige noorem juhtidest, warustatud olema ainult üldise ja oma meeskonnale antud ülesandega, sagedasti iseseiswalt löögä (rännaku) aja ja isegi koha walima, ning omad mehed, selleks käsku ootamata, rännakule wiima, seega naabreid edasitormamisele õhutades. Üksiku jaoülema aja- ja asjakohane tegewus otsustab sarnastel juhtumistel tihtigi lahingu käigu. Waenlase seisukohta sissemurdmisel on tema otsekohene kohus aegawiitmata ja selleks käsku ootamata waenlase tagaajamist jätkata ja kord juba wallatud seisukohti kõige jõuga kinni pidada.

Kaitsel, iseäranis kohtsõjas, kus seisukohad siia-sinna paigutatud üksikutest kaewikutest koosnewa katkelise murdjoone moodustawad, on jao-

ülem, naabritest ja kõrgematest juhtidest täiesti isoleeritud, sunnitud sagedasti täiesti iseseiswalt tegutsema.

Lähematel kaugustel tuleandmistel peab tema jällegi iseseiswalt, meeskonnale antud laskeriistade tuleomadustele wastawalt tuld juhtima, märgi, tule wiisi ja liigi walima, seejuures alati oma alluwate tule peremees olles, ja peab põhjalikult kõiki oma jao tuleriistu tundma. Wiimane nõue käib iseäranis löökjagude ehk „uniwersaal“-jagude, nagu neid prantslased nimetawad, ülemate kohta, kelle jaod warustatud on kuuli-, kerge miini-, granaadi- ja tulepildujatega, olles waenlasele, nagu seda ilmasõda näitas, alati kõige kõwemaks pähklaks.

Nagu nägime, esineb praeguse aja lahingu tegewus jaoülemale — allohwitserile — wäga karedate nõudmistega, rõhutades alati tema iseseiswat tegutsemise wõimet, julgust, külmawerd, kohusetunnet ja eeskujut.

Kuigi tõsi on, et elu ise hää instruktoriga walmistab, peab rahuajal koolist wäljaastunud allohwitser siiski juba igakülsete teadmistega ja oskustega olema warustatud, mida temalt kui instruktoriga noorte wäljaõpetamine ja kaswata-

*) Kuna Hispaania walitsus 10 pommitamise-, 30 luurelennukit ja samapalju häwitajaid tahtis osta, korraldas ta Madridis rahwuswahelise sõjawäe lennukite wõistluse, millest 9 firmat osa wõtsid.

mine praeguse lühikeseajalise teenistuse juures nõuab.

Sõjawäe küllaldane allohvitseridega varustamine on üks kõrgemate juhtide esimestest ülesannetest.

Euroopa riikide sõjawägedest on allohvitseridega komplekteerimine kõige paremini Saksamaal korraldatud, kus seda küsimust väga tõsiselt võetakse. Juba enne ilmasõda oli säälnende väljaõpetamiseks järgmine kord maksew: Sõjawäelane, kes allohvitseriks tahtis saada, pidi esialgul 7 kuud rügemendi koolis olema, mille eduka lõpetamise puhul ta Gefreiter'iks ülen-dati. Pääle seda pidi ta allohvitseride kooli astuma, kus 3 aastat tuli õppida. Kooli wõeti wastu 17 kuni 20 aasta wanaduseni. Allohvitserid jagunewad Saksamaal nelja järku: 1) weltweebel; 2) witseweltweebel; 3) seersant ja 4) allohvitser. Liitlaste poolt lubatud sajatuhandelst praeguseaja saksa armeed nimetawad sõjaasjan-duse tundjad „allohvitseride armeeks“, kel üles-andeks sõja lahtipuhkemisel miljonilisele armeele häid allohvitseri anda.

Inglismaal walmistati allohvitseri ette ainult rügemendi koolides, kus nende teadmisi rügemendi ülema poolt määratud komisjon kontroleeris. Hiljem hakati aga õpetamise pääle suuremat rõhku panema ja moodustati spetsiaalkoolid. Inglismaal nimetatakse allohvitseri: 1) alamseersant; 2) seersant; 3) wärwiline seersant ja 4) weltweebel.

Jaapanis walmistatakse allohvitseri ette sellenimelistes koolides, kuhu noorimehi 19–25 a. wanaduseni wastu wõetakse. Õppeaeg on 14 kuud jalgwäes ning inseneri suurtükiwäes 19 kuud. Kooli lõpetaja allohvitser on kohustatud sõjawäes vähemalt 5 aastat teenima.

Teiste wanemate riikide sõjawägedega wõrreldes on meil allohvitseride ettewalmistamine nõrgal järjel. Alguses õpetati allohvitseri rügementide õppekomandites, siis diwiiside juures. Ühes diwiiside õppekomanditega asutati Tallinnas allohvitseride kool, mil ülesandeks meie sõjawäele weltweebliid, rühma- ja jaoülemaid ette walmistada. Kooli wõetakse wastu noorimehi algkooli haridusega, õppeaeg on 10-nd kuuline ettenähtud. Erialade järele jaguneb kool: jalgwäe, suurtükiwäe ja ratsawäe kooliks. Õppeained on allohvitseride koolis samad, mis sõjakoolis, kuid äärmuseni lühendatud. Lõpueksami järele jaotatakse kooli lõpetajad kahte järku. Esimese järgu lõpetajad omandawad noorema allohvitseri, teise järgu lõpetajad — kaprali aukraadi. Lõpetajad saadetakse wäeosadesse, kus esimese järgu lõpetajad jaoülema ja teise järgu lõpetajad kaprali kohtadele määratakse. Palka maksetakse neile juba wastawalt sellele jaotusele, hoolimata, kas wäeosas wabu kohti on wõi mitte. Kohtadele määramisel on kooli lõpetajail täieline eesõigus.

R. Kiwilo †.

Haridus-kultuuriline töö Briti sõjawäes.

Haridus-kultuurilise töö mõte tärkas inglastel juba 1914 a. sügisel ja wäljendus õhtustes loengutes noortele sõduritele, keda White-City laagris frondile saatmiseks ette walmistati.

See ilus ettewõte näis esialgul nurja minewat, sest walitses arwamine, et sõjalaagris ei tohi pääle sõjaliste ettewalmistuste muu jaoks aega ruumi jätkuda.

Haridus-kultuurilist tööd jätkati uuesti 1917 a. weebruaris, kuid ainult nende noortemeestega, kes weel 19½ a. wanad ei olnud ja seega üldhariduslist kooli polnud lõpetada jõudnud. Käsi-käes nende noortemeeste õpetusega töötati wälja üldplaan haridus-kultuurilise töö jaoks terve sõjawäe kohta. Õpetuse sihiks oli:

1) Arendada mõistust, algatuswõimet (initsiaatiwi), enesewalitsemist ja distsipliini.

2) Laiendada silmaringi, arendada ja teritada kujutuswõimet.

3) Kõwendada koordinatsiooniwõimet keha ja waimu (mõistuse) wahel.

4) Õpetada kiirelt, selgelt ja loogiliselt omi mõtteid wäljendama ja olukorda hindama.

Selle kawa ilmunisel kirjutas „Times“: „On selge, et sel ettewõttel ei ole ainult sõjaline tähtsus. Kui suudetakse seda teostada, — omandab terve rahwas palju.“

Nagu öeldud, maksis see programm ainult nende noortemeeste kohta, kes olid alla 20 a. wanad. Wanemaid noorimehi õpetati ainult sõjaliselt ja saadeti kohe frondile.

Haridus-kultuurilist tööd tehti pääasjalikult kahes laagris: Brokton'e's ja Brentwoudis.

Peab tähendama, et kõike seda tööd (kuni augustikuuni 1918 a.) tehti mitte-ametlikult, asjast huwitatute poolt, mahaarwatud wähenes kaasabi, mis andsid endised sõjakooli õpetajad.

1918 a. märtsikuul võeti haridus-kultuurilise töö küsimus sõjaministeeriumis uuesti üles ja otsustati luba paluda seda tööd terwes sõjawäes ühtlustada ja korraldada.

Täiesti eraldi ja iseseisvalt kerkis see küsimus frondil üles, kus kaewikuis asudes waba aega eneseharimiseks ära püüti kasutada.

Alguses piirdus see ettevõtte ainult juhuliste loengutega, ettekannetega, kontsertidega ja etendustega, mis korraldati diiisides sõdurite lõbususteks.

1917 a. sügisel määras ülemjuhataja staabi juures asuw sõjawägede inspektor haridus-kultuuriliste tööde korraldajaks ja lektoriks kapten D. Borden-Terner.

Warsti selgus, et tema ükski ei jõudnud kõiki kutseid rahuldada ja igasse frondi osasse pääseda — Kapten D. Borden-Terner pööras Kristlik-Noortemeeste Seltsi poole ja palus säält kaasabi.

Saadud kaasabil laienes töö. Kuid kõigest sellest oli ikkagi weel wähe. Igaw ja waimunäriw kaewikueltu üheltpoolt ja mitmesugused wanaduse ja hariduse astmed teiselt poolt tekitasid arenemise suhtes sõjawäest kirju massi, kelles aga tung hariduse järele ühtlaselt suur oli. Iseloomustaw on see, et Saksamaal sarnaseid loenguid peeti patriootilise ja showinistliku propagandana, kuna Inglismaal nad olid puhteaduslikku laadi — ilma wähemagi sihilikkuse wärwinguta.

Waimliselt nälgivaile inimestele oli kuiwast loengute kuulamisest wähe; oli tung ka midagi õppida.

1917 a. talwel tehti 3. armees juba katseid korraldada õhtuseid käsitöö kursusi.

Kõik see haridus-kultuuriline töö tekkis alguses puht isiklikul algatusel, just nende ohwitseride ettevõttel, kes aru said, kuiwõrd meeoleolu-ülendawalt mõjub waimline töö ja kuiwõrd suur oli tung selle järele.

Kristlik-Noortemeeste Seltsi kaasabil süstematiseeriti ja laiendati seda tööd — barakkides, toitluspunktidel ja frondi seljataga.

Briti ülemjuhataja sir Douglas Haig märkas warsti, kuiwõrd tähtsaks teguriks see töö wõis saada ja tegi oma staabile ülesandeks üldõppekawa wälja töötada, wõttes juhtnõõriks: „inimestes laialisema arusaamise arendamise Briti riigi kodaniku kohuste kohta ja selle töö jätkamise ka pärast sõda“.

Paljud ülemjuhataja staabi ohwitserid waatasid selle korralduse kui „lõbusa nalja“ pääle, kuid sellest hoolimata löi ettevõtte läbi.

Haridus-kultuurilise töö algatajad tundsid kindlamat pinda jalge all, seda enam, et 8. märtsil 1918 a. järgnes sellekohane ülemjuhataja päewakäsk, kus selle töö korraldajaks igas wäeosas wastaw isik kästi määrata ja asja ühtlustamiseks ülemjuhataja staabi juures sellekohane komisjon kokku kutsuti. See andis ettevõttele uue tugewa tõuke. Keegi annetas õppeabinõude muretsemiseks suurema summa, komisjon asus wastawate isikute otsimisele, kes seda tööd wäeosades oleksid wõinud juhtida.

Jäi ainult üle seda suurt ettevõtet sõjaministeeriumi poolt sanktsioneerida ja ühtlustada. Aegamööda kõrwaldati rahalised raskused ja ülemjuhataja staabi juures asutati Haridus-osakond.

Kõige selle tegewuse aluseks oli käsk Briti sõjawägedele 24. sept. 1918 a. Selles päewakäsus nähti ette tegewuse 2 perioodi — sõjategewusel ja demobilisatsioonil.

Esimese perioodi sihiks oli: 1) sõjawäe meeoleolu tõstmine, kaudselt arendades ka sõduri waimu; 2) laiendada ja arendada sõduri waimu, kaswatada temas kui Briti kodanikus laialisemat arusaamist kodaniku kohustest; 3) õpetada sõduritele mitmesugust käsitööd, mis neile ka pärast sõda kasulik wõiks olla.

Nii jäi siis Päästaabi Haridus-osakonna ülesandeks: a) leida tarwiline arw kohaseid organisaatorid ja lektorid; b) wälja töötada õppeplaanid ja -kawad, leida kohaseid õpperaamatuid jne.; c) wälja töötada tegewuse kindel süsteem, arwesse wõttes sõjaaegseid sotsiaalseid, majanduslikke ja poliitilisi olusid.

Lõpuks oli Haridus-osakonna ülesandeks informeerida kõigest oma tööst walitsust ja seltskonda.

24. sept. päewakäsu suureks puuduseks oli see, et haridus-kultuuriline töö oli seaduslikult maksew ainult noorte, alla 19½ a. wanade sõdurite kohta, õppida soovisid aga kõik sõdurid. Haridus-osakonnal tuli selle tõttu tööd laiendada ja krediite juurde nõuda.

24. sept. päewakäsk, mis teatawa ühekülguse all kannatas, täiendati 9. dets. 1918 a., kus Haridus-osakonna koosseisu suurendati ja õppimine kõigile sõduritele sunduslikuks tehti: „kõik sõjategewusest waba aeg pidi haridus-kultuuriliseks otstarbeks pühendatama.“

Pääõppeaineina olid ette nähtud: ingliskeel, matemaatika, ajalugu ja geograafia.

Töö kaswas määratu kiirusega. Juba pääle waherahu olid kõik wäeosade kuuli- ja pommi-

pildurite koolid ja õppekomandid üldhariduslikteks koolideks ümber muudetud. Tarvidus õppeabinõude ja raamatute järele kasvas. Lektoritest tuli puudus ja tööle tuli panna kõiki, kes kuidagi selleks sündsad olid.

Demobilisatsiooni algul, kus hulk wanemaid lektorid wabastamisele kuulusid, ähwardas see suur ettewõte kokku wariseda. Et seda ära hoida, anti 20. dets. täiendaw päewakäsk, kus lektorite palka märksa suurendati ja nende majanduslist olukorda igapidi kindlustati; teiseks suurendati lektorite koosseisu.

Siin on huwitaw tuua nende õppeainete nimestiku, mis haridus-kultuurilise töö lõpulikul wäljakujunemisel Briti sõjawäes õpetati:

A-grupp: 1) ingliskeel, 2) matemaatika, 3) ajalugu ja geograafia.

B-grupp: 1) keeled ja ajalugu, 2) ingliskeel, 3) inglise ajalugu, Euroopa ajalugu; keeled: ladina, greeka, prantsuse, itaalia, hispaania ja saksa.

C-grupp: Poliitiline ökonomia. Ökonomia ja tööstuse ajalugu.

D-grupp: Puhtad teadused — keemia, füüsika, botaanika, zooloogia, füüsiline geograafia ja geoloogia.

E-grupp: Kõrgem matemaatika.

F-grupp: Inseneriteadus. Üldine füüsika ja mehaanika.

G-grupp: Kommertsteadused: kommerts aritmeetika, stenograafia, kaubanduse teooria ja praktika, kaubanduse geograafia, kaubanduse õigus.

H-grupp: Põllumajandus, aiandus, mesilastepidamine ja linnukaswatus.

I-grupp: Muusika ja laul.

J-grupp: Joonistus, maalimine.

K-grupp: Terwishoid, esimene abiandmine.

L-grupp: Käsitööd — kingsepa- ja rätsepatöö, kokakunst, juukselõikamine, puusepatöö, mootorite parandus.

M-grupp: Praktilised tööd: elektrotehnika, telegraaf ja telefon, sepa-, treimise- ja puusepatööd, automobiilasjandus jne.

Et töö suurust ja juurdekaswu iseloomustada, toome mõned andmed.

Kuni 22. jaanuarini 1919 a. jagati wälja 245.476 eksempl. õpperaamatuid. Kolm kuud hiljem tõusis see arw 728.886 pääle.

Jaanuaris 1919 a. käisid Prantsuse pinnal asuwaist Briti wägedest korralikult kursustel 222.312 meest, mitte-korralikult (juhulikult) üle 150.000. Igakuuliste loengute kuulajate arw tõusis üle miljoni.

Haridus-kultuuriline töö edenes ka teistel frontidel — Wäike-Aasias, Makedoonias ja Itaalias.

Üldiselt wõib öelda, et kultuur-hariduslisest tööst wõtsid 3 miljoni inimest osa.

Demobilisatsiooni algul jätkati hariduslist tööd okupatsiooniwägede seas edasi.

Toome mõned wäljawõtted Inglise sõjawäe päewakäskudest, mis seda tööd iseloomustawad.

Päewakäsk 13. mail 1919 a., punkt 1 ja 2.

„Haridus-kultuurilise töö pääle sõjawäes tuleb waadata mitte kui kõrwalise töö ega ka kui meelelahutuse pääle, waid see töö on määratu tähtsusega tegur sõduri kaswatuses.“

See printsiip tugeneb järgmistel alustel:

„a) Nüüdisaja sõduri sõjaline ettewalmistus, mis niiwõrd mitmekesine ja raske, nõuab sõdurilt kiiret ettekujutuswõimet ja intelligentsust. Noori sõdureid, kes suures enamikus pääle algkooli lõpetamist waimlise tööga wähe tegemist teinud, sõjaliselt ette walmistades, põrkame kokku suurte raskustega, mille wõitmine määratu ajaraiskamist nõuab. Haridusline ettewalmistus loob enam-wähem soodsa pinna ja kergendab märksa sõjalist ettewalmistust.

Iga spetsiaalteaduse eriline külg nõuab, et midagi pähe ei tuubitaks, waid et iga asi täie arusaamise ja küllalise põhjalikkusega oleks omandatud, mis kriitilisel silmapilgul nii wäga tarwilik.

„b) Pääle praktiliste positiwsete tagajärgede on haridusel suur ja ülendaw mõju sõjawäe meeelolu pääle. — Sõduri waimu pääle mõjub see ülendawalt, kui ta wabal ajal süstemaatilist tööd teeb, teades, et ta töö kasulik on.

„c) Haridus-kultuuriline töö on lüliks, mis ühendab sõjawäe rahwaga

Nüüdisaja sõjawägedes huwitab sõdureid alati küsimus, mis nad pääle sõja lõppu saawad tegema. On wäga tähtis, et sõdurid pärast sõja lõppu oma eraelus halwemasse olukorda ei satuks, kui sõjawäeteenistuses, waid et nad sõjateenistuses süweneksid teadmises, et nad siin midagi juurde wõiwad õppida, mis neil pärast wäga tarwilik.“ —

Selle päewakäsu 5 punkt:

„Haridus-kultuurilise töö põhiprintsiip on, et inimese waimu arenemine ei tohi algkooli lõpetamisega katkeda, waid see arenemine peab niiwõrd edenema, et kõik inimese waimu omadused wiimase wõimaluseni oleksid wälja arenenud. Haridus-kultuuriline töö sõjawäes peab selleks kaasa aitama.“

Demobilisatsiooni algul jätkati seda tööd okupatsioonivägedes.

Rheini ääres asuvas armees oli märtsikuul 39.777 kursuste kuulajat, aprillis — 62.920, mais — 75.275. Eriti jõudsalt edenesid praktilised põllumajanduse kursused.

1920 a. 27. jaanuari päevakäsu järele ülendati inglise ohvitseri järgmisse aukraadi ainult pärast wastawat eksamit.

See päevakäsk võttis muu seas veel aluseks, et kapteniks võivad ülendatud saada need leitnandid, kes haridus-kultuurilised instruktori kursused on lõpetanud. Et majoriks saada, pidid kaptenid teatava teema pääle wastawa töö „hariduslisest tööst sõjawäes“ kirjutama.

Haridus-kultuuriliste kursuste lõpetamisel anti kategooriate järele wastawad lõputunnistused, millel samasugused õigused, kui kategooria järele wastawal tsiivil õppeasutusel.

Selle hariduslise töö organiseerimise wiimaseks järguks oli kuninglik käsk 14. maist 1920 a., mille järele Briti Päästaabi juures „Sõjawäe Haridus-korpus“ asutati. Ühes sellega anti ametlik määrustik, „Sõjawäe haridusliste tööde juhtnõõrid.“

Nii lühidalt teated haridus-kultuuriliste tööde kohta Briti sõjawäes kuni 1921 aastani.

Wiimased kaks aastat rahuaja tööd on arwatawasti seda ettewõtet laiendanud ja täiendanud.

A. Jaakson.

Weel wäejooksust*).

Wäejooksu põhjusi meie kaitsewäes jagaksin kahte gruppi — individuaalsed ja üldised. Individuaalsete põhjuste all mõistan neid, mis peituvad iseloomu eriomadustes. Siia kuuluvad: esiteks, tobumõistuslised anormaalid, kelle mõistus ei arenegi keskmise inimese mõistuse tasapinnani; teiseks, pikaldase arenemisega, see on isikud, kes oma aastate pääle waatamata siiski alles nääwid on ja küpsewad alles hiljemini.

Need isikud ei suuda enesele aru anda oma sammu tagajärgedest. Siin wõib wäejooksu kui ka teisi distsipliini rikkumisi ära hoida, andes neid eeskujuliste wanemate sõdurite hooldamisele, kes neile, muu seas, peawad ka distsiplinaar-, sise- ja garnisonimäärustikud pähe tuupima, s. o. nendega tuleb talitada, nagu koolideski mahajääjatega. Kolmas tüüp wäejooksikuid selles grupis oleksid „isemeelsed“ ehk „väljakalduwad“ iseloomud, s. o. nähtawasti normaalsete waimuannetega, isegi andekad, kuid ebanormaalset, haiglaselt iseseiswad. Üldistesse raamidess nad ei paindu, peawad tegema kõik omamoodi.

Hää ohwitseri-pedagoogi käes wõib neist palju hääd saada, kuid normaalses ümbruses langewad nad wälja — pörkawad wastumisi makswa olukorra ja seadlusega. Kui eestlasi wõtta individualistilise iseloomuga rahwana, siis peab järeldama, et ka wäejooksikute seas suur protsent neid „väljakalduwaid“ on.

Üldiseid wäejooksu põhjusi jagaksin jälle kahte liiki — materjaalsed ja moraalsed. Ma-

terjaalsetest põhjustest omab esimese järgu tähtsuse kasarmu ruum. Kõik teised puudused kannab sõdur nurinata, teades, et Wabariik on alles wäene. Kuid praegune kasarm mõjub tema psükoloogiasse alateadlikult, urgitsedes ja äratades koduiga.

Kompanii üldruumis tunneb ta ennast nagu laadaplatsil, õudselt. Wenelasele kui mass-inimesele, obštshinnikule, kariinimesele oli üldruum konti mõõda: tal oli lõbus suure hulga seas, tal sulas kiiremini ses katlas ühte oma rooduga. Meie individualist-sõdur wajab „kodu“. Hulk ei ole kodu. Töötada, mürtsu lüüa hulganisi temale meeldib, kuid selle järele ihkab ta „kodu“, wõimalust enesega olla. See „kodu“ puudumine närib tema alateadliku „mina“ kallal ja sõjawäe teenistus muutub temale õudseks, tüütawaks, üksluiseks, nagu alaline kära.

Seepärast oleks meil esimeseks nõudeks praegused kasarmud ümber ehitada jao-tubadeks ja uued kasarmud ehitada tingimata jaõ-tubade, mitte kompanii-saalide süsteemi. Jao-tuba oma wäikse meeste arwuga on juba perekondlik, kodune, sulatab sõduri jaoga ühte, tema liikmeks. Nii muutuks sõjawäe sunduslik teenistus huwipäkkuwaks, muretuks õppeajaks.

Moraalsete üldiste põhjuste hulka kuulub meie praegune awalik pseudoliberaalne ilmawaade. See toonitab ainult sunduslist kohuste täitmist, nagu wana testamendi kümme käsku, mis ei suutnud ilma lunastada, olles ise külmad formelid.

Kuid praegune pseudoliberaalne ilmawaade ei ilusta omi käske jumaliku tahtmise säragagi, millega Moosese käsud olid looritud, ent rajab nad ainult makswa korra tarbelikkusele.

*) Et wäejooksu põhjusi kõigekülgselt selgitada, awaldame selle mõtteawalduse. Oleme mõned autori terawamad ütelled seltskonna aadressil wälja jätanud.
Toimetus.

Seda on inimesele rasketes elutingimustes wägagi wähe.

Kuid isegi tarbelikkusegi mõiste riisutakse temalt, jääb järele ainult karistuse hirm.

Seda on ometigi vähem kui wähe.

Selles seisukorras on muidugi kõige vähem süüdi kaitsewägi ise ja tema juhid, ent seltskond. Eesti seltskond püsib alles ennerewolutsiooni-aegse Wene liberalismi woolus tema „ennesõja-aegses häädues“ ja ta uhkustab sellega.

„Küll tuli kulda selgitab“, ütleb üks kirikulaul.

Sõdade ja rewolutsiooni tuled on kokku sulatanud rewolutsionismi nii mitmedki ülespuhutud kuldkojad, kõrwetanud unistuste sinilinnud, kuid meie seltskonda ei ole weel puudutanud „wäärtuste ümberhindamise“ laine. Küllap wist läheb tarwis weel mõnda tugewat wõpatust, et teda äratada pseudoliberalismi rumalast lillast unisklemisest.

Senni kiitleb ta oma „pahempoolsusega“, teeb sellega kodust poliitilist ja riiklist karjääri ja ülistab üldinimlikkuse teooriaid.

Bolshewismi, kommunismi warjukülgede esiletoomine on wähe tulutoow töö, nagu kompassita ja sihita marulainte wastu wõitlemine lahtisel merel, kui internatsionalismi (anatsionalismi, kosmopolitismi, nagu meil internatsionalismi mõistetakse) fraseoloogiale ei mõisteta ehk ei juleta wastu panna natsionalismi tõetundmist.

Suur osa wäejooksikuid, nagu suur osa poliitilisi kuritegijaid ja riigiwara raiskajaid, on näilwid pseudoliberalismi ohwrud, ergo — seltskonna enese kajastus. Mida enam terweneb seltskonna ilmawaade, seda wäiksemaks jääb ka wäejooksu, poliitiliste ja riikliste kuritegude arw.

Kustas Kirschbaum.

Wõimlemis- ja spordimängude tähtsus sõjawäes.

Wõimlemine, sport ja wõimlemis- ning spordimängud on wiimaste aastate jooksul Lääne-Euroopa sõjawägedes ikka suurema ja suurema tähtsuse omandanud.

Kuid mitte alati pole see sääl nii olnud; oli aeg, kus leiti, et waba waimu ja iseseiswat mõtlemist, mida sport ja mäng arendawad, wõimalik ei ole siduda sõjawäe teenistusega ja kindlate wormidega, mida wiimane nõuab ja nõudma peab. Spordi ja mängu pääle waadati kui asja pääle, mida küll sõjawäes sallida wõib, mis aga siiski soowitaw ei ole.

Praegu waadatakse asja pääle teisiti, sest kõikides määrustikkudes toonitatakse füüsilise kaswatuse suurt tähtsust. Keha painduwust on raske ainult riwi- ja lahingdrilli abil saawutada, ehk kuigi saawutatakse, siis alati lõpmata tüütawate ja waimunüriwate kordamiste abil. Et kõigil neil kordamistel terwe lihaste kawa kõwasti tööle pannakse siis on loomulik, et lihaksed ise ka selle läbi kõwenewad ja painduwaks muutuwad. Kuid kõike seda saawutab drill kaudsel teel. Teisiti on aga lugu spordi ja mängudega. Need teewad lihaksed enne painduwaks ja tugewaks, ja siis alles asuwad need läbitõõtatud ja treeneritud kehaga riwi ning lahingdrilli poolt ülesseatud nõuete täitmisele, hoides alal waimu wärskest, mis alati korduwate ükskõlgsete harjutuste juures kaotsi läheb. Iseäranis wõtab mehed kohe algusest pääle mäng käsile. Ta peab õpima, nii palju kui jõud lubab, jooksmat, jooksu

pääl kiirelt peatuma, et suuna muuta, wälgu kiirusel kummarduma ja jälle üles tõusma, hüppama, käsi kord ühele, kord teisele poole wälja sirutama, ühe sõnaga — terwe ta keha sunnitakse intensiivsele tööle.

Lihaldust ja wäsimust, nagu see tihtipääle riwi ja lahingdrilli juures ette tuleb, kus juht edasipüüdmise ja hää tahtmise ning loiduse ja laiskuse wahel alati kindlat wahet ei saa teha, siin juba ette ei wõi tulla, sest siin puhkab iga mängija nii palju ja sel ajal, kuidas tema organism seda nõuab.

Kuid ka siin on olemas oma järelwalwe: see on mängusõprade otsus, nende kiitus ja nende laitus.

Mäng annab mängijale teatawa eesmärgi. Kuidas aga sellele eesmärgile jõuda, seda peab mängija ise otsustama, ning wahel õige kiirelt. Ja just selles kiire otsustamiswõime arendamises seisabki sõjawäelise wäljaõpetamise jaoks kõigi wõimlemis- ning spordimängude pääwäärtus. Seda kiiret otsustamiswõimet wajab sõdur igal pool ja alati, kuid kõige päält lahingus. Tuleb kiirelt otsustada, missugust märki tulistada, märgi kaugus, leida, mis sihing, missugust tuld anda. Hüppe juures peab kiirelt teadmisele jõudma, kus on kõige parem laskeseisukoht, kus hää warjupaik, kuidas neid kasutada? Kuid kiirest otsustamisest on wähe; otsuse peab kiirelt ja osawalt täide wiima.

Sääl, kus sõdur-sportlane walgukiirusel hüpeid teeb ja maastikule kohaneb, komistab kohmetu, kukub kohale, kus tal sugugi tarwis pole lamada.

Kes ilma- ja wabadussõjast osa wõtnud, teab, kuiwõrd see kõik õige on.

Kõigi eelpool loeteldud otstarwete kättesaamise hääks abinõuks on spordi- ning wõimlemis-mängud.

Ainult toores jõud alati ei aita, wõitjaks tuleb tihtigi kärmem, kuigi oma jõu poolest ehk nõrgem. Selles peitub ka põhjus, miks wiimasel ajal püssidega wehklemisel enam piste, kaitse ja wastupiste õige ning jõuga läbiwiimise pääle päärõhku ei panda, waid wehklejale wehklemise wiisi walimisel wabadus jäetakse nõudega, et ta ainult wastase nõrgad küljed kiirelt üles leiaks ja neid kasutaks.

Seda tarwisminewat kiirust ja osawust õpime just mängus: nii peab mängija kiirelt selgusele jõudma, kust pall lendab, kuidas teda püüda, kust talle kardetawam wastane läheneb jne.

Ka kaswatab mäng seltsimehelikkuse tunnet. Eraidumist, mis üksikwõitluses nähtawale tuleb, siin ei ole. Iga üksiku mängija jõupingutused ja saawutused ei too mitte üksinda temale endale kasu, waid ka kõigile kaasmängijatele, terwele meeskonnale. Ja just selles peitubki kõlbline moment, mis ühis- ja kodanikutunnet arendades kitsastest sõjawäelistest raamidest kaugemale ulatub.

Rohkem kui mõni teine ala pakuwad mängud sõdurile wõimalust omi wõimeid näidata. Ühtlasi annawad nad juhile wõimaluse mängijate iseloomu ja omadusi tundma õppida. Nii mõneski mehes peitub hääd ja tarwilikkus, kuid tagasihoidlikkus ja wiisakus ei luba seda riwi- ja lahingdrilli juures wäljendada. Teda ei panda loomulikult tähele, ta jääb kõrwale ning temas peituwad omadused ei leia kasulikkus tarwitamist. Teisiti on mängudega. Siin ei tunne sõdur surwet, näitab ennast seesugusena, kuidas ta tõesti on. Ka need, kes tõesti kohmetud, loiid ja laisad, ei saa siin maha jääda, sest wastasel korral tabab neid seltsimeeste pilge ja laitus, ja et sellest karmist karistusest, milleks seltsimeeste pilge on, pääseda, täidab iga mees oma ülesannet wiimse jõupingutuseni.

On wähe inimesi, kes enda üle nii walitsewad, et igal ajal oma õiget iseloomu oskawad

peita. Mäng, mis meid pikaldasest mõtlemisest eemale tõmbab, sellele teatawa, meist enestest ärarippumatu suuna annab, sunnib inimest oma õiget iseloomu ilmutama. Tüsedamad iseloomud astuwad etteotsa (tulewased juhid). Ka häätahtlikud ja wastutulelikud ning riiukad ja kättetasuwad iseloomud saawad nähtawaks. Kõik need iseloomud, kui mitmekesised nad ka ei oleks, peawad harjuma üksteisega, läbi saama, ennast ühiste nõuete alla painutama. Sellega õpitakse üksteist tundma ja hindama.

Mängude sisseseadmisel on ainult algus raske. On wäeosas aga juba wanu mängijaid olemas, siis läheb kõik enamasti nagu iseenesest. Kuid selle pääle waatamata on juhi kaasabi tarwilik.

Eelpool nägime, kui häid wõimalusi just mäng pakub alluwate waimliste ja füüsiliste omaduste tundmaõppimiseks. Ja sõdur näitab oma juhile alati hää meelega omi wõimisi.

Mängude wastu tõstaks huwi ning aitaks nende arenemisele kaasa, kui neid wõimaluse järgi ka teenistuse tundidel korraldataks*). — Wäsinud, kurnatud kehaga ei ole huwi mängida. Weel on tingimata tarwilik, et juhid wõimaluse järgi sagedasti ühes alluwatega mängust osa wõtaksid. Miski ei süwenda nii hästi distsipliini, kui see, et sõdur näeb, et ta juht seda, mis tema ise teeb ja mõistab, siiski weel paremini täidab.

Kui mängud ja nende organiseerimine õigele alusele rajatud, siis näeme warsti, et neid ka teenistusest wabal ajal korraldatakse. Alguses teewad seda ainult üksikud, pärast kistakse ka teised kaasa. On asi niikaugemale jõudnud, leiab wäeosas mõistlikku ajakasutamist. Niisuguses wäeosas kaswab armastus ja huwi teenistuse wastu.

A. Freiberg.

*) Toimetuse märkus: Ameerika Ühisriikide sõjawäes on wõimlemismängud ühes teiste wõimlemise ja spordi aladega wõetud sõjawäe õppekawade hulka ja neid mängitakse õppuse jaoks määratud ajal.

Wastutaw toimetaja : Kindralstaabi kolonel N. Reek
Wäljaandja : Kindralstaabi Walitsus.